

Hoe denkt de Zeeuwse oester- en mosselkweker over het Deltaplan

Moeten de vissers het offer werkelijk brengen?

door A. C. Willemsen, burgemeester van Yerseke.

HET is geen geheim dat ik tegen het Deltaplan ben, zoals dit in het derde interim-rapport is voorgesteld. Het was echter meestal in een vraagsprek of op een bijeenkomst, waarin de voorstanders ruimschoots hun bekende argumenten naar voren konden brengen, dat ik slechts in een kort debat gelegenheid kreeg de stem der vissers te laten klinken. Hoewel, voor de objectiviteit der weergave van beide standpunten wat laat, krijg ik dan nu de gelegenheid in het „Zeeuws Tijdschrift” de visie van die bevolkingsgroep in Zeeland in het kort naar voren te brengen. Gezien de ruimte, die beschikbaar wordt gesteld, moet ik mij nog erg beperken; ik kan namelijk niet volstaan met op het belang der visserij alleen de aandacht te vestigen maar wens evenzeer de argumenten der voorstanders onder de loupe te nemen. Wanneer ik soms hier of daar een scherpe toon mocht aanslaan, dan moet men dit mij maar vergeven; als een varken gekeeld wordt, schreeuwt-ie en niemand verlangt dat dit geluid harmonisch zal zijn. Verschillende voorstanders liggen er ook niet wakker van als de visserij in Zeeland zou moeten verdwijnen.

DE directeur van het E.T.I. in Zeeland, een instituut, dat ook de visserij als belangrijke bestaansbron in onze provincie onder zijn bescherming behoort te nemen, schrijft in de „Vakbeweging” van het N.V.V., geïllustreerd met een somber uitzijnde Arnemuidse visser: „De vissers zullen het offer moeten brengen.”

Gelukkig dat niet iedereen in Nederland er zó over denkt. Op de Visserijdag in 1954 te 's-Gravenhage gehouden, zei een der sprekers „handelend over de belangstelling voor de visserij: „Deze belangstelling, die gelukkig groeiende is in ons land, is van een betekenis, die eigenlijk ver uitgaat — en naar mijn mening ook ver uit moet gaan — boven het belang, dat men aan de visserij kan toekennen aan de hand van concrete cijfers. Wij maken immers wel eens een vergelijking tussen de

verschillende bedrijfstakken in Nederland, de industrie, het verkeer, de visserij, de landbouw, enz. Daarbij zijn de economen, of misschien mag ik zelfs wel zeggen de econometristen, eigenlijk gewend om in grafieken en staatjes bepaalde bedrijfstakken min of meer terug te drukken tot een niveau, dat deze naar hun mening zouden moeten hebben gezien exportbelangen, totale productie, aandeel in het nationale inkomen en wat dies meer zij.

Ik ben er echter van overtuigd dat, indien wij het vraagstuk van de betekenis van de Nederlandse Visserij langs dien weg benaderen, een grote fout zou worden gemaakt.

De betekenis der visserij gaat in wezen ver uit boven dergelijke concrete cijfers en wel in de eerste plaats, omdat zij een bedrijfstak is, die volkomen past in het geheel van het Nederlandse maatschappelijk leven. Zij is als zo-

danig onmisbaar. Zij heeft dit natuurlijk gemeen met een aantal andere bedrijfstakken. U zult van mij willen aannemen, dat ik niet gaarne zal beweren dat bijvoorbeeld de landbouw minder onmisbaar zou zijn dan de visserij; dat is duidelijk.

Niet alleen dat de visserij een nuttige bedrijfstak is, zij kan ook worden beschouwd als de moeder van de zeevaart. Ik meen door het zo te stellen de zeevaart geenszins tekort te doen. Zij is de plaats waar de liefde tot de zee een voedingsbodem vindt en zij levert daardoor aan ons volk, die kostbare groep van zeevaarders, waaraan Nederland een deel van zijn glorie ontleent. Dus: afgezien van de concrete cijfers van econometristen, afgezien van de betekenis van het artikel vis als voedingsmiddel, afgezien van het feit dat de visserij belangrijk is voor de werkgelegenheid, zijn er voldoende redenen voor een bijzondere belangstelling aandacht en daar waar nodig ook voor hulp en steun".

Deze spreker, geachte lezers, was geen visser; van origine was hij zelfs een landbouwer; het was niemand minder dan Z.E. de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening. Gelukkig voor de Zeeuwse visser dat de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening straks mee een voorname stem in het kapittel zal hebben, wanneer over het lot der visserij in Zeeland zal worden beslist.

Doch hoe het ook lope, het zal een moeilijke vaart voor de Zeeuwse visser blijven en het spreekt van zelf dat deze zich afvraagt: is het nodig dat de visserij verdwijnt? Zijn de argumenten door de voorstanders naar voren gebracht zo onweerlegbaar dat de visser het hoofd moet buigen?

Het zwaarst behoort het argument der veiligheid te wegen. Ik ben er niet zo heel zeker van of dit argument bij alle voorstanders even zwaar weegt en economische overwegingen niet de doorslag geven.

Hoe het ook zij: heel Zeeuwsch-Vlaanderen en Zuid-Beveland kunnen, waar immers de Wester-Schelde niet afgesloten wordt, door dijkverhoging wel voldoende veilig gesteld

worden. De Zeeuws-Vlamingen en de bewoners op Zuid-Beveland zijn toch even goede Nederlanders voor wier veiligheid de Nederlandse Regering verantwoordelijk is en de belangen der Nederlanders langs de Nieuwe Waterweg kunnen evenzeer door dijkverhoging veilig gesteld worden. Het is wel een grote onderscheiding voor de mensen die aan de Ooster-Schelde en de Grevelingen wonen dat voor hun veiligheid die reusachtige dammen gelegd worden.

Maar, geachte lezers, als de veiligheid voor de bewoners langs de Ooster-Schelde zo zwaar weegt, is het dan verantwoord 20 à 25 jaar te wachten met voorzieningen te treffen? De dijken moeten omhoog. Het is zoals in de brochure van Luctor staat: honger van vandaag stilt men niet met gebak voor morgen in uitzicht te stellen.

Doch als men *om andere redenen* dijkverhoging voor de Ooster-Schelde afwijst, is dan het leggen van een dam, zoals de Delta commissie nu voorstelt, de enige uitweg?

Als tweede argument voor het Deltaplan geldt: de behoefte aan een zoetwaterbassin om de verzilting en verdroging in Nederland tegen te kunnen gaan. Als een niet Zeeuw het rapport van de Commissie Ruimtelijke Ordening Landbouw (CROL) leest, zou deze tot de conclusie kunnen komen dat, wat de verzilting aangaat, de toestand in Zeeland voor de land- en tuinbouw haast onhoudbaar is geworden. Hebt U, Zeeuwse lezer, ooit de indruk gekregen dat het in Zeeland zo erg gesteld is met het zout? Komen de vruchten met de pittigste smaak niet uit Zeeland? De beste landbouwvruchten komen uit Noord-Beveland, dat rondom in het zoute water ligt. Het CROL-rapport moge op papier nog zo prachtig voor ons uitrekenen dat een zoetwaterbassin in het gebied der Ooster-Schelde ± 49 miljoen guldens meer opbrengst geeft voor de land- en tuinbouw, diegenen die dit rapport hebben samengesteld weten maar al te goed hoeveel moeite de regering heeft om

onze land- en tuinbouwproducten in het buitenland af te zetten en dat een meerdere opbrengst van f x nog niet betekent een meerdere export van f x. Een grondig onderzoek door onpartijdigen is nodig om na te gaan met welke minimum hoeveelheid zoet water men kan volstaan zonder anderen dermate te schaden dat zij niet meer leven kunnen.

Immers voor de landbouw is het een kwestie van beter worden; voor de visserij een to be or not to be. Welk recht hebben de landbouwers om terwille van meerdere opbrengst van hun bedrijfstak, de grond van de visser, de Ooster-Schelde, op te eisen om er een zoetwaterbassin van te willen maken? Het is zo gemakkelijk met het zwaard van „het algemeen belang” te zwaaien en maar links of rechts neer te maaien wat in de weg staat, vooral als dit algemeen en particulier belang parallel loopt.

Bovendien is de wetenschap reeds vergevorderd in het omzetten van zout in zoet water. Momenteel is dit nog een kwestie van kosten, doch als de atoomenergie straks kan benut worden, en wie twijfelt daar nog aan, dan is het veranderen van zout in zoet geen probleem meer en zijn de landbouw en andere instellingen, die gebrek aan zoet water hebben, op die manier even goed geholpen.

En wat de verzilting in de Nieuwe Waterweg betreft, moge ik opnieuw verwijzen naar de brochure van Luctor, „Zeeland vraagt de aandacht van Nederland”, waar op bladzijde 4 een der oorzaken duidelijk wordt aangegeven als hij schrijft:

„De Merwede bevat thans uitsluitend water uit de Waal. Onverdeeld loopt het Waalwater voort van Pannerden tot Werkendam in een rivierbed, dat een lengte van 90 km heeft. Bij Werkendam heeft dan een zeer omvangrijke aftapping plaats. Daar gaat twee derde van al dat kostbare zoete water door de Nieuwe Merwede. Dit is een kunstmatige rivier, grotendeels product van de Nederlandse waterstaatsingenieurs. Door graaf- en bagger-

werk op grote schaal werd een breed en diep vaarwater gereed gemaakt; de vaardiepte is daar thans nergens minder dan 4 meter beneden laag water. Daar vloeit bij de laag aflopende ebbe in het Hollands Diep het zoete water snel af. O zeker, men is van dat water af en dat kan nuttig zijn. Niettemin: een geweldige hoeveelheid zoet water elders zo nodig, gaat verloren. „Stedebouwer, scheepdraeger” is de Nieuwe Merwede niet geworden; de scheepvaart is zeer gering; wat daar is aan menselijke nederzetting, is luttel.

Niet meer bij het eeuwenoude Loevestein, maar bij Anna-Jacominaplaat verenigt zich het zoete water van de Amer, het Maaswater dus, met het zoete water van de Nieuwe Merwede (Rijnwater) en vloeit verder zonder nut af naar 't Hollands Diep. En sindsdien wordt het land van de eigenlijke benedenrivieren niet meer gedrenkt, „met volle vaten”. Een natuurlijke oplossing.

Die zoetwatervaten konden bijwijken ook te vol zijn. Maar in de grote vaarweg naar Hoek van Holland zijn de zoetwatervaten op het ogenblik te leeg. De ingreep is te ver gegaan. En dat wreekt zich nu. Uit het overdrevene komt het overdrevene voort. Een dam door het Haringvliet, die wordt begroot op 135 miljoen gulden, zal de afloop van het zoete water moeten stuiten. Vandaar zal het naar Rotterdam worden gevoerd. Is het niet veel doelmatiger 'n weinig op zijn schreden terug te keren, voorzover die verkeerd blijken en het kwaad aan te tasten in zijn wortel — natuurlijk met vol behoud van het goede dat ook verkregen werd? Het gaat hier om een juiste middenweg.”

In drie van de nummers van het „Zeeuws Tijdschrift”, in 1954 verschenen, is het Delta-plan behandeld. Of is het eigenlijk wel juist om te zeggen „behandeld”? Want als ik deze nummers doorneem, dan constateer ik, dat de verschenen rapporten met al hun conclusies klakkeloos overgenomen zijn. Moet ik daaruit de conclusie trekken dat de schrijver voor 100 % accoord gaat met alle conclusies

in die rapporten? Goed, het zij zo, voor wat de schrijver betreft, maar ik hoop toch niet dat alle lezers alles wat daarin staat als een wet van Meden en Perzen hebben beschouwd, doch met mij de overtuiging zijn toegedaan dat er in Nederland ook nog bekwame economen en waterstaat-ingenieurs zijn, die met alle respect voor de bekwaamheid der leden van de Delta-commissie en Prof. Tinbergen, er een eigen afwijkende mening op na houden, die niet minder waardevol behoeft te zijn.

Ik vraag mij af of de Zeeuwse econoom Drs Verburg zo gehypnotiseerd is door de grote kennis van Prof. Tinbergen dat hij er geen andere mening op na durft te houden. Ik heb eens een econoom van naam horen zeggen, dat uit een hoeveelheid cijfers twee economen de meest tegenstrijdige conclusies kunnen trekken en men dan nog niet zeggen kan, wie gelijk heeft. Prof. Tinbergen zei op het bekende Congres in Maastricht: ik kijk niet op f 50.000.000,—. En toch klopte zijn begroting. Klopt er dan toch iets niet?

Ik kom nu tot enkele in het derde interim-rapport als voordelen aangemerkte onderwerpen, die voor Zeeland wel aantrekkelijk schijnen en dat zijn 1e de ontsluiting van Zeeland, 2e recreatieoord en 3e industrialisatie.

DE ontsluiting van Zeeland, welk een schoon woord. De Zeeuwse bloemknop gaat zich, dank zij het Deltaplan openen en een bloem ontkluit die elk in vervoering gaat brengen. Mag ik eens heel nuchter vragen welk deel van Zeeland nu eigenlijk ontsloten wordt. Zeeuwsch-Vlaanderen toch zeker niet, Oost-Zuid-Beveland, Tholen en St. Philipsland evenmin. Schouwen-Duiveland worden toch, al zou de Ooster-Schelde open blijven, met het centrum van Nederland verbonden. Blijft dus over Walcheren en Noord-Beveland. Mag men dit alleen Zeeland noemen? Enthousiastelingen zien al brede verkeersaderen van Middelburg naar Rotterdam lopen. Moeten voor dat beetje mensen op Walcheren dergelijke kosten ge-

maakt worden? Is men nu heus van mening dat op eens al de Zeeuwen gaan reizen en trekken en alle Belgen over Middelburg zullen gaan rijden en de Hollanders in omgekeerde richting? De grote industrie-centra in Holland en België nemen niet de Westelijk route, maar zullen altijd over de weg Breda blijven rijden, Middelburg en Vlissingen ten spijt.

Natuurlijk zou het voor Walcheren een gemak zijn als er zo'n weg linea recta naar Rotterdam werd aangelegd, maar dft sluit geen grotere welvaart voor Zeeland in. De leidende figuren in Zeeland zoeken naar middelen om Zeeland te doen opleven en als echte Zeeuwen moeten we dit toejuichen, maar laten we elkaar niet wijs willen maken dat die ontsluiting van Walcheren nu ineens uitkomst zal brengen. Ik zie zelfs in de aanwezigheid van kortere verbindingswegen met het centrum van ons land een gevaar n.l. dat de mensen uit Zeeland hun inkopen hoe langer hoe meer in Rotterdam en Den Haag zullen gaan doen, waardoor de middenstand en dus ook onze provincie er op achteruit zullen gaan.

In de brochure „Het Deltaplan” schrijft Drs. Verburg op bladzijde 34 bovenaan „Wel dreigt er een verlies aan koopkracht voor bedrijven, die duurzame gebruiksgoederen verkopen. Wij denken b.v. aan kleding en meubelen. Er is slechts één mogelijkheid om zich hiertegen te verzetten n.l. door middel van concurrentie vooral in de service en de keuze”. Ik heb me even de ogen uitgewreven toen ik dit las. Ik ben geen econoom, doch mijn gezond verstand zegt mij dat er aan concurrentie een grens is en dat in Zeeland met het geringe aantal mensen, die over de hele provincie verspreid wonen, nooit zakenpanden kunnen worden opgericht, die rendabel kunnen zijn zoals dit in de grote steden het geval is. Als men, het boven aangeduide gevaar zo gemakkelijk kon oplossen door tot betere keuze en service te adviseren, dan moesten de zakenmensen in Zeeland hem wel erg dankbaar zijn. Maar zo gemakkelijk gaat het in het zakenleven niet.

Er wordt door de voorstanders van het

Deltaplan telkens weer beweerd dat door goede verbindingen met het vaste land de welvaart en de bevolkingstoename wordt bevorderd. Ir. Maris beweert dat in zijn voordracht, die hij voor het Verkeersinstituut op 2 Februari j.l. hield evenzeer, doch voegt er aan het eind aan toe: Het stemt tot nadenken dat, hoewel Voorne en Putte door een brug met Rotterdam is verbonden, de bevolking sedert 1880 van 100 terug is gelopen op 97 en als dit cijfer voor Zeeland 144 is, dit voor Tholen en St. Philipsland (beide met het vaste land verbonden), slechts 113 is. Dus geen bevolkingsaanwas, maar de bevolking wordt weggezogen naar de grote steden. Op zich zelf behoeft dit nog geen bezwaar te zijn, doch als men de bevolkingsaanwas als graadmeter van welvaart wil laten gelden, dan spreekt men zich zelf tegen als men beweert dat vaste verbindingen meerdere welvaart brengen.

Nog een sprekend voorbeeld uit de voordracht van Ir. Maris is dat van het gemiddelde vermogen in Nederland. Als men dit op 100 stelt, komt Zeeland goed uit de bus met 122, doch Schouwen-Duiveland, dat zó geïsoleerd ligt, komt met 141 zeer goed te voorschijn. Blijkbaar klopt hier iets niet. Planelogen en economen behoeven aan de welvaart van Schouwen-Duiveland niet te pas te komen; dat heeft zich zelf wel geholpen, de isolatie ten spijt. Het erge ervan is dat vele duizenden in den lande de theorie maar slikken, zonder zich af te vragen of het allemaal wel klopt en onder de directe of indirecte suggestie der theoretici, zingen zij hun partij in de lofzang op het Deltaplan mee, hetzij zacht of hard, zuiver of onzuiver, welluidend of vals en helaas niet alle luisteraars zijn even fijn van gehoor.

HET recreatieoord..... Ook dit spreekt tot de mens van deze tijd, het is een modewoord geworden. Ir. Maris zegt in zijn hierboven vermelde voordracht: „Als de tijstroken er niet meer zullen zijn, is het een plassengebied van grote uitgestrektheid en grote schoonheid

geworden. Het is dus verantwoord toegankelijk voor het veel groter getal van de gemiddelde watersportliefhebbers, die over kleine beurzen en dus kleine schepen beschikken. Daarenboven wordt het voor de grote centra van bevolking op talrijke punten gemakkelijk bereikbaar”.

Maar om zich zelf tegen te spreken, zegt hij even verder: of deze opbloei van de recreatie als een voordeel of als een nadeel zal worden gezien, hangt af van onze instelling. Inderdaad. Als men in de recreatieoord z'n ogen goed de kost geeft, wat zien we dan: Kamerverhuurders, die soms zelf in kippenhokken wonen, onder het gemis van ieder comfort, onder gemis van eigen vakantie, van gezinsleven, van Zondagsrust. Is dit niet een offer ten behoeve van de recreatie der stadsmensen?

Maar afgezien nog van deze sociale kant, laten we ons toch niet te veel voorstellen van het spelevaren op de Ooster-Schelde, ook al zal het gemis aan tijstroken het gevaar verminderen. De plassen blijven groot en diep. Trouwens kunnen we van dit recreatieoord voor Zeeland zo'n bron van welvaart verwachten? Prof. Tinbergen verwacht een opbrengst verhoging van 7½ miljoen. Aannemend nog dat Prof. Tinbergen dit zo precies kan schatten, maar nationaal bezien, kan dit geen meerdere welvaart brengen. Een aantal zeilers die anders hun geld op de plassen elders verteren, zou dit misschien nu in Zeeland doen, maar voor Nederland blijft dit hetzelfde. Bovendien de watersport blijft altijd een dure sport en ik kan me niet indenken dat er nu opeens meer motorjachten en zeilschepen gebouwd worden nu speciaal Zeeland toegankelijk wordt.

DE industrialisatie. Aannemend nog, dat er, dank zij de ontsluiting van Zeeland, industrie op Schouwen-Duiveland zou komen of ergens anders, zou dit voor de Zeeuwse bevolking een winst zijn? Trouwens men wil toch een

zoetwaterbassin voor de *landbouw*, waarom dan industrie aantrekken? Verwachten de planologen en economen in Zeeland behalve dan in Zeeuwsch-Vlaanderen, waar het toch is gekomen, Deltaplan of geen, vestiging van belangrijke industrie?

Geachte lezers, er zouden nog meer punten aangesneden kunnen worden die als z.g. voordelen worden aangemerkt, doch de plaatsruimte laat mij niet toe hierop in te gaan. Vele argumenten door de voorstanders aangevoerd, hoe goed ook bedoeld, houden geen steek of worden zeer overdreven of zijn gebaseerd op de toekomst, in de hoop, dat het wel zo zal gaan, waarbij de wens de vader der gedachte is. Het zijn de bekende tien vogels in de lucht . . . , die zeer hoog vliegen en nimmer in de hand komen.

Wat we wel met zekerheid weten is dat, wanneer de Ooster-Schelde radicaal wordt afgesloten, we in Zeeland een bloeiende oester- en mosselcultuur en handel verliezen, zoals nergens elders ter wereld bestaan.

Een schelpdierencultuur in Zeeland die tot de economisch meest vitale en gezonde takken der Ned. Visserij behoort. De vloot alsmede de walinstallatie zijn zeer modern.

Het werkt verwarrend wanneer in het derde interimrapport en in alle tijdschriften die dit klakkeloos overnemen, beweerd wordt dat de mosselteelt reeds voor 80% in de Waddenzee wordt uitgeoefend, waardoor de indruk gewekt wordt alsof de mosselteelt in Zeeland niet meer zou meetellen. Door het optreden der mosselparasiet heeft men deze teelt voor een deel, contre-coeur, naar de Waddenzee moeten verplaatsen, doch laat men als buitenstaander niet denken dat de mosselteelt in Zeeland niet meer van belang zou zijn. En wat de mosselexport betreft, deze is niet mogelijk, althans om een te klas product tegen een goede prijs te leveren, tenzij van de verwaterplaatsen in de Ooster-Schelde gebruik wordt gemaakt, want zulke verwaterplaatsen vindt men in de Waddenzee niet.

Is het economisch verantwoord bloeiende bestaansbronnen, die het buitenland ons be-

nijdt, te vernietigen? Zou het verstandig zijn om deze bronnen van deviezen, deze werwers van de goodwill onzer visserijproducten tot ver over onze grenzen, te laten verdwijnen? Visserijproducten als de oester en de mossel, die altijd een willig afzetgebied in het buitenland vinden, terwijl voor deze productie praktisch geen grondstoffen uit het buitenland behoeven te worden betrokken.

Moet het Nederlandse volk, moet Zeeland zonder meer maar afstand doen van dit fijne zeebanket, waarvoor België kapitalen zou over hebben als men kans zag daar de teelt over te nemen?

Mag men het de Zeeuwse visser ewel duiden als hij niet meer vraagt dan levensbehoud. Breek dan hun woning de Ooster-Schelde niet af door er een zoetwaterbassin van te willen maken, want zij kunnen hun woning niet verlaten noch verplaatsen. De Ooster-Schelde betekent voor hen meer dan een hoeveelheid zout water, dat door eb en vloed heen en weer wordt bewogen, want op haar bodem, geachte lezers, wordt de oester geteeld, de orchidee der schelpdieren en wanneer een tuinman met veel zorg en moeite, met veel deskundigheid deze schone bloem tot bloei heeft gebracht, zou zijn hart dan niet schreien wanneer hij moest toezien dat deze bloemen worden vertreden of door ondeskundige handelingen van derden zouden verwelken? Zou zijn ganse wezen niet in opstand komen, wanneer hij zou moeten ervaren dat zijn grote buurman, de landbouwer, zijn tuintje zou opeisen omdat deze beweert dit tuintje nodig te hebben om nog meer land- en tuinbouwgewassen te kunnen produceren.

Daarom hoop en vertrouw ik dat er naast de verzekering der noodzakelijke veiligheid voor Zuid-West-Nederland, middelen zullen worden gevonden om ook het behoud der oester- en mosselcultuur en handel in Zeeland veilig te stellen en het is mijn vaste overtuiging dat als allen van goeden wille zijn, een oplossing gevonden moet kunnen worden. Laten ook de voorstanders van het Deltaplan hiernaar streven.